

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1151/2012 του Συμβουλίου

ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΜΕΛΟΥΣ: ΕΛΛΑΔΑ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: «Κρήτη / Kriti»

ΠΟΠ ( ) ΠΓΕ (X)

ΤΥΠΟΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ: Κλάση 1.5: Έλαια και Λίπη (βούτυρο, μαργαρίνη, λάδι κ.λ.π).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
1. ΟΝΟΜΑΣΙΑ	2
2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2
2.1. Οργανοληπτικά χαρακτηριστικά.....	2
2.2. Χημικά χαρακτηριστικά.....	2
3. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	3
4. ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	3
5. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	5
5.1. Ποικιλιακή σύνθεση του κρητικού ελαιώνα	5
5.2. Καλλιεργητικές φροντίδες	5
5.3. Συγκομιδή, μεταφορά και αποθήκευση του ελαιόκαρπου.....	6
5.4. Επεξεργασία του ελαιόκαρπου	6
5.5. Αποθήκευση ελαιόλαδου	7
5.6. Εμφιάλωση	7
6. ΔΕΣΜΟΣ	8
6.1 Ιδιαιτερότητα της γεωγραφικής περιοχής	8
6.2 Ιδιαιτερότητα του προϊόντος.....	9
6.3 Αιτιώδης σχέση που συνδέει την γεωγραφική περιοχή με συγκεκριμένη ποιότητα, με την φήμη ή άλλα χαρακτηριστικά του προϊόντος.....	9
7. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ.....	15
8. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ	16
9. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ Ή ΕΘΝΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ	16
10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΣΥΝΗΜΜΕΝΑ.....	16
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΥΝΗΜΜΕΝΩΝ	18

1. ΟΝΟΜΑΣΙΑ

«Κρήτη / Kriti»

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti» παράγεται από καρπούς ελαιόδεντρων που καλλιεργούνται στην Κρήτη και ανήκουν τουλάχιστον κατά 90% στις ποικιλίες Κορωνέικη ή Τσουνάτη ή συνδυασμό των δύο, ενώ το 10% κατά μέγιστο μπορεί να προέρχεται από άλλες ποικιλίες, με κυρίαρχη αυτήτης Θρούμπας.

2.1. Οργανοληπτικά χαρακτηριστικά

Η οργανοληπτική εξέταση δίνει τιμές Φρουτώδους τουλάχιστον ίσες με 2,5, ενώ οι τιμές του Πικρού και του Πικάντικου είναι τουλάχιστον ίσες με το 1,0. Η μέση τιμή ελαττώματος είναι μηδενική.

2.2. Χημικά χαρακτηριστικά

Τα κύρια χημικά χαρακτηριστικά του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» είναι η οξύτητα, οι συντελεστές απόσβεσης και ο αριθμός υπεροξειδίων (Πίν. 1).

Πίνακας 1. Τιμές των χημικών χαρακτηριστικών του ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» .	
<i>Χημικό χαρακτηριστικό</i>	<i>Τιμή</i>
Οξύτητα (% κ.β. ελαϊκό οξύ)	≤ 0,6
Συντελεστής Απόσβεσης K270	≤ 0,15
Συντελεστής Απόσβεσης K232	≤ 2,00
Απόκλιση Συντελεστή Απόσβεσης ΔK	≤ 0
Αριθμός Υπεροξειδίων (meq ενεργού οξυγόνου/Kg)	≤ 15

Τα φυσικά και χημικά χαρακτηριστικά (χαμηλή οξύτητα, χαμηλοί συντελεστές αποσβέσεως, χαμηλός αριθμός υπεροξειδίων, πλούσιο φρουτώδες άρωμα και γεύση, καθαρό, φωτεινό πράσινο χρώμα) του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» αποτελούν προδιαγραφές του προϊόντος και ισχύουν τη στιγμή της εμφιάλωσης. (Συνημμένο 1)

3. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Το προτεινόμενο προϊόν θα παράγεται αποκλειστικά στην περιφέρεια Κρήτης που περιλαμβάνει τις περιφερειακές ενότητες Χανίων, Ρεθύμνης, Ηρακλείου και Λασιθίου και όλους τους Δήμους και Τοπικές Κοινότητες που ανήκουν σε αυτούς. (Εικόνα 1).

Εικόνα 1. Χάρτης της γεωγραφικής περιοχής παραγωγής του προτεινόμενου

εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» .

4. ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Τα αγροτεμάχια από τα οποία παράγεται το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο 'Κρήτη/Kriti' αυτό βρίσκονται στην οριοθετημένη γεωγραφικά περιοχή και είναι καταχωρημένα στο Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης & Ελέγχου (ΟΣΔΕ).

Όλα τα στάδια παραγωγής και μεταποίησης του ελαιόκαρπου, καθώς επίσης και η αποθήκευση και εμφιάλωση του προτεινόμενου προϊόντος γίνεται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.

Κατά την παραγωγή του, τα ελαιοτριβεία τηρούν και ενημερώνουν αρχεία για τις εισροές και εκροές. Στο Αρχείο Ζυγολογίων καταγράφονται τα στοιχεία του ελαιόκαρπου που εισάγεται στο ελαιουργείο, ενώ στο Αρχείο Εκροών τα στοιχεία του προϊόντος που φεύγει από αυτό.

Στο Αρχείο Ζυγολογίων καταγράφονται τα εξής στοιχεία:

- αύξων αριθμός ζύγισης
- ονοματεπώνυμο παραγωγού
- κωδικός παραγωγού στο ελαιοτριβείο
- ημερομηνία και ώρα εισόδου του ελαιόκαρπου
- ποσότητα ελαιόκαρπου (σε Kg)
- ποικιλία ελαιόκαρπου
- περιοχή προέλευσης ελαιόκαρπου

- ποσότητα ελαιόλαδου (δεν ισχύει στην περίπτωση της κοινής άλεσης)
- ημερομηνία άλεσης του ελαιόκαρπου στην περίπτωση που είναι διαφορετική από την ημερομηνία εισόδου
- ζυγολόγιο λαδιού στην περίπτωση της κοινής άλεσης, όπου καταγράφεται σε ημερήσια βάση η ποσότητα του παραγόμενου προϊόντος
- αριθμός παρτίδας ανά ημέρα επεξεργασίας

Στο Αρχείο Εκρών του ελαιοτριβείου καταγράφονται ο αριθμός της δεξαμενής αποθήκευσης, τα στοιχεία της χημικής ανάλυσης, η ποσότητα του εξαγόμενου εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» (λίτρα) καθώς και το υπόλοιπο στην δεξαμενή, ο αποδέκτης (στοιχεία πελάτη ή συσκευαστηρίου) και η ημερομηνία αγοράς.

Η αποθήκευση γίνεται σε ανοξείδωτες δεξαμενές που είναι ανεξίτηλα αριθμημένες. Σε κάθε δεξαμενή που γεμίζει λαμβάνεται δείγμα και γίνεται χημική ανάλυση. Στο ελαιοτριβείο τηρείται Αρχείο Εργαστηριακών Αναλύσεων με τα αντίγραφα ή πρωτότυπα των αναλύσεων.

Στα συσκευαστήρια τηρείται Αρχείο Εμφιαλώσεων, όπου καταχωρούνται στοιχεία που αφορούν:

1. Την προέλευση του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» που πρόκειται να εμφιαλωθεί
  - ελαιοτριβείο παραγωγής (αριθμός μητρώου, έδρα)
  - αριθμός δεξαμενής
  - ποσότητα εξερχόμενου ελαιόλαδου
2. Την εμφιάλωση
  - ημερομηνία, ώρα έναρξης και ώρα λήξης εμφιάλωσης
  - δεξαμενή προέλευσης
  - κωδικοί παρτίδων συσκευασίας και πώματος
  - ημερομηνία λήξης
  - αριθμός τεμαχίων, μέγεθος συσκευασίας και συνολική ποσότητα τυποποιημένου ελαιόλαδου
  - είδος συσκευασίας
  - σειριακοί αριθμοί

3. Τον προορισμό του εμφιαλωμένου εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti»

- ημερομηνία/αριθμός τιμολογίου
- πελάτης (ονοματεπώνυμο/επωνυμία επιχείρησης / διεύθυνση)
- είδος συσκευασιών, αριθμός τεμαχίων και συνολική εξερχόμενη ποσότητα τυποποιημένου ελαιόλαδου

5. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

5.1. Ποικιλιακή σύνθεση του κρητικού ελαιώνα

Η Κορωνέικη και η Τσουνάτη (Μαστοειδής) είναι οι κατεξοχήν ποικιλίες ελαιοπαραγωγής που καλλιεργούνται στην Κρήτη. Η Κορωνέικη είναι πολύ παραγωγική και ανθεκτική σε ξηροθερμικές συνθήκες. Καλλιεργείται σε υψόμετρο μέχρι 500 μέτρα. Η σχέση σάρκας προς πυρήνα του καρπού κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 4:1 και 6:1, και η περιεκτικότητα του σε λάδι φτάνει μέχρι και 27%. Είναι πρώιμη ποικιλία καθώς ανθίζει από τα μέσα Απριλίου, ενώ η ωρίμανση του καρπού αρχίζει νωρίς τον Οκτώβριο και τελειώνει αργά το Δεκέμβριο. Η Τσουνάτη είναι ποικιλία ανθεκτική στο ψύχος, μέτριας παραγωγικότητας, που καλλιεργείται σε υψόμετρο μέχρι 1.000 μέτρα. Η σχέση σάρκας:πυρήνα κυμαίνεται γύρω στο 6:1 και η περιεκτικότητα σε λάδι μπορεί να φτάσει σε μέση τιμή το 28%. Είναι όψιμη ποικιλία, ανθίζει κατά το τέλος Μαΐου και ωριμάζει τον καρπό Δεκέμβριο - Ιανουάριο. (Συνημμένο 2 & Συνημμένο 3)

5.2. Καλλιεργητικές φροντίδες

Η κατεργασία του εδάφους πραγματοποιείται κυρίως με μηχανικά μέσα, η χρήση των οποίων όμως απαγορεύεται σε εδάφη με κλίση μεγαλύτερη του 10% προς αποφυγή της διάβρωσης. Σε ότι αφορά την φυτοπροστασία της ελιάς, για την παραγωγή του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου ΠΓΕ «Κρήτη / Kriti» θα πρέπει η αντιμετώπιση του δάκου της ελιάς να γίνεται με δολωματικούς ψεκασμούς από εδάφους ή άλλα ήπια μέσα όταν αυτό απαιτείται.

5.3. Συγκομιδή, μεταφορά και αποθήκευση του ελαιόκαρπου

Η συγκομιδή του ελαιόκαρπου αρχίζει συνήθως τον Οκτώβριο και ολοκληρώνεται στα τέλη Ιανουαρίου, ανάλογα με τις επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες στην περιοχή συγκομιδής. (Συνημμένο 2). Η εμπειρία των παραγωγών εξασφαλίζει ότι η ελαιοσυγκομιδή θα γίνει τον ενδεδειγμένο χρόνο και πραγματοποιείται στο στάδιο αλλαγής του χρώματος του καρπού από πρασινοκίτρινο σε μελανοϊώδες. Στο στάδιο αυτό, ο ελαιόκαρπος έχει τη

μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε ελαιόλαδο, ενώ παράλληλα, το παραγόμενο ελαιόλαδο έχει μεγάλη περιεκτικότητα σε αρωματικά συστατικά, τα οποία συντελούν στο φρουτώδες του προϊόντος. Η συγκομιδή του ελαιόκαρπου γίνεται κυρίως με χειροκίνητα ελαιοραβδιστικά μηχανήματα και δεν χρησιμοποιούνται οχήματα συγκομιδής με δόνηση, καθώς η Κορωνέικη παράγει μεγάλο αριθμό από μικρόκαρπες ελιές που δύσκολα πέφτουν από το δέντρο με δόνηση. Η μέθοδος αυτή εξασφαλίζει την ανώτερη ποιότητα του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» διότι με αυτόν τον τρόπο οι καρποί δεν τραυματίζονται.

Επιπλέον, το επικλινές έδαφος στην πλειονότητα της οριοθετημένης ζώνης, καθώς και το υψηλό κόστος του συγκεκριμένου εξοπλισμού, αποτρέπουν τη χρήση της δόνησης ως μεθόδου συλλογής του ελαιοκάρπου. Η συγκομιδή του ελαιόκαρπου γίνεται πάνω από το δέντρο, με ραβδισμό ή άλλο τρόπο. Απαγορεύεται η χρήση ελαιόκαρπου που συγκομίζεται έπειτα από φυσική πτώση.

Η μεταφορά του συγκομισμένου ελαιόκαρπου από τα αγροτεμάχια στα ελαιοτριβεία της οριοθετημένης περιοχής γίνεται υποχρεωτικά σε σακιά με αραιή ύφανση κατάλληλα για τρόφιμα, γιούτινα σακιά ή ειδικά τελάρα κατάλληλα για ελαιόκαρπο έτσι ώστε να διασφαλίζεται επαρκής αερισμός. Απαγορεύεται η χρήση πλαστικών σάκων ή η επαναχρησιμοποίηση σακίων από άλλες χρήσεις. Ο συγκομισμένος ελαιόκαρπος επιβάλλεται να παραμένει σε στεγασμένους και καλά αεριζόμενους χώρους μέχρι να εισαχθεί προς επεξεργασία. Το χρονικό διάστημα από τη συγκομιδή μέχρι την εισαγωγή προς επεξεργασία δε μπορεί να υπερβαίνει τις 48 ώρες.

5.4. Επεξεργασία του ελαιόκαρπου

Η επεξεργασία του ελαιόκαρπου γίνεται σε ελαιουργεία που πληρούν την κείμενη Ενωσιακή και Εθνική νομοθεσία, όπως κάθε φορά ισχύει, για την διασφάλιση της άριστης ποιότητας του ελαιόλαδου και είναι εγγεγραμμένα στα ειδικά μητρώα. Κατά την παραλαβή του ελαιόκαρπου γίνεται ζύγιση και ακολουθεί αποφύλλωση με ρεύμα αέρα και πλύσιμο με πόσιμο νερό πριν την επεξεργασία, η οποία αρχίζει με θραύση στον σπαστήρα και συνεχίζεται με τη μάλαξη της παραγόμενης ελαιοζύμης και το διαχωρισμό των συστατικών με πίεση ή σε φυγοκεντρικούς διαχωριστήρες (Decanter) δύο ή τριών φάσεων. Ο χρόνος μάλαξης κυμαίνεται μεταξύ 30 και 45 λεπτών από τη στιγμή που ο μαλακτήρας γεμίσει με ζύμη, ενώ η θερμοκρασία της ελαιοζύμης διατηρείται αυστηρά σε θερμοκρασίες από 27 °C έως 30 °C. Κατά τη φυγοκέντρηση, η θερμοκρασία νερού που προστίθεται για το

διαχωρισμό στα τριφασικά ελαιουργεία δεν ξεπερνά τους 27 οC, ενώ οι διαχωριστήρες καθαρίζονται συχνά για την απομάκρυνση της υγρασίας και των ξένων υλών. Οι συνθήκες αυτές διασφαλίζουν την ελάχιστη δυνατή αρνητική επίδραση στα πτητικά συστατικά, τα οποία καθορίζουν το άρωμα του τελικού προϊόντος.

5.5. Αποθήκευση ελαιόλαδου

Η αποθήκευση του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» γίνεται σε ανοξείδωτες δεξαμενές και σε χώρους με ελεγχόμενη θερμοκρασία, ώστε να μην υπερβαίνει ποτέ τους 23 °C. Κατά την διάρκεια της αποθήκευσης, πραγματοποιείται απομάκρυνση των στερεών ουσιών και των φυτικών υγρών (μούργα) που έχουν καθιζάνει με μετάγγιση σε καθαρή δεξαμενή όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Τα ελαιοτριβεία τηρούν αρχείο με τις ημερομηνίες έναρξης και λήξης πλήρωσης της κάθε δεξαμενής.

5.6. Εμφιάλωση

Η εμφιάλωση - συσκευασία του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» γίνεται σε εμφιαλωτήρια - συσκευαστήρια που πληρούν την κείμενη ενωσιακή και εθνική νομοθεσία, όπως κάθε φορά ισχύει, για την διασφάλιση της άριστης διατήρησης του τελικού προϊόντος και είναι εγγεγραμμένα στα ειδικά μητρώα. Για την εμφιάλωση - συσκευασία χρησιμοποιούνται κατάλληλες συσκευασίες, χωρητικότητας μέχρι 5 λίτρα.

Η αποθήκευση, κατά το στάδιο τυποποίησης του ελαιόλαδου, πριν την συσκευασία, όσο παραμένει σε χύμα μορφή σε δεξαμενές και η συσκευασία του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη/Kriti» θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά εντός τη οριοθετημένης περιοχής (Κρήτη) και τόπου παραγωγής του προϊόντος ώστε να περιοριστεί ο βαθμός έκθεσης του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» σε παράγοντες που θα μπορούσαν να το υποβαθμίσουν, όπως το οξυγόνο, το φως και η αυξημένη θερμοκρασία. Η επίδραση τέτοιων παραγόντων, θα μπορούσε να οδηγήσει στην οξείδωση του ελαιόλαδου (Συνημμένο 4). Οι μεταγγίσεις και η χρήση αντλιών, δημιουργούν τον κίνδυνο, ενσωμάτωσης αέρα στη μάζα του ελαιόλαδου. Ακόμα, κατά την διάρκεια των μεταγγίσεων είναι δυνατόν να αλλοιωθεί η ποιότητα του προϊόντος, απορροφώντας οσμές του γύρω περιβάλλοντος (Συνημμένο 5). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι η Κρήτη είναι νησί και η όποια μεταφορά προϊόντων γίνεται δια θαλάσσης, αυξάνοντας το χρόνο μεταφοράς και παράλληλα την πιθανότητα αλλοίωσης των θετικών χαρακτηριστικών του.

Όλα τα θετικά χαρακτηριστικά του ελαιόλαδου επηρεάζονται από τοοξυγόνο, στο οποίο είναι πιθανό αυτό να εκτεθεί κατά τις διαδικασίες μετάγγισης από τη δεξαμενή αποθήκευσης στο μέσο μεταφοράς και το αντίστροφο, καθώς επίσης και κατά την παραμονή του στο μέσο μεταφοράς όταν αυτό δεν είναι πλήρως γεμάτο. Πρόσθετη υποβάθμιση μπορεί να συμβεί και από την επίδραση υψηλών θερμοκρασιών κατά τη μεταφορά.

6. ΔΕΣΜΟΣ

Η αίτηση καταχώρισης της ονομασίας «Κρήτη / Kriti» βασίζεται στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του προϊόντος που συνδέονται με το γεωγραφικό περιβάλλον, τον ανθρώπινο παράγοντα καθώς και στη φήμη του προϊόντος.

6.1 Ιδιαιτερότητα της γεωγραφικής περιοχής

Η γεωγραφική θέση της Κρήτης, το κλίμα της περιοχής, η μορφολογία και η ποιότητα του εδάφους, είναι οι κύριοι παράγοντες που συντέλεσαν στην ανάπτυξη της ελαιοκαλλιέργειας στο νησί. Το νησί αποτελεί διακριτή περιοχή στο κέντρο της ζώνης ελαιοκαλλιέργειας της Μεσογείου. Τα εδάφη είναι πλούσια σε ανθρακικό ασβέστιο, προερχόμενα κυρίως από ασβεστολιθικά πετρώματα, (Συνημμένο 6) με αποτέλεσμα το pH να είναι ελαφρώς βασικό (7-8), εκτός από τα κοκκινοχώματα όπου κυμαίνεται μεταξύ 6 και 6,5. Η οργανική ουσία κυμαίνεται από λιγότερο από 1% έως το πολύ 1,5%. Ως προς τον τύπο, τα εδάφη είναι κυρίως πηλώδη έως πηλοαμμώδη.

Το κλίμα της Κρήτης χαρακτηρίζεται ως παράκτιο μεσογειακό με ήπιο χειμώνα και μικρής διάρκειας ξηροθερμικό καλοκαίρι. Η θερμοκρασία παρουσιάζει μια χαρακτηριστική κύμανση, με μέγιστη τιμή τους μήνες Ιούλιο – Αύγουστο και ελάχιστη τους μήνες Ιανουάριο – Φεβρουάριο. Οι μέσες θερμοκρασίες που επικρατούν κατά την περίοδο του χειμώνα είναι 12-13 οC, ενώ το καλοκαίρι η μέση θερμοκρασία είναι 25-27 οC. Η σχετική υγρασία είναι χαμηλή, κυμαινόμενη μεταξύ 50% και 73% περίπου. Το 90% των βροχοπτώσεων κατανέμονται στους μήνες Οκτώβριο έως Απρίλιο, ενώ το υπόλοιπο διάστημα οι βροχοπτώσεις είναι χαμηλές. Η ηλιοφάνεια στην Κρήτη κυμαίνεται από 2.500 έως και πάνω από 3000 ώρες και η μέση ημερήσια διάρκεια μεταξύ 7 και 8,5 ώρες αντίστοιχα. Μέγιστες τιμές ηλιοφάνειας παρουσιάζονται κατά τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο και Αύγουστο. (Συνημμένο 7) Στην οριοθετημένη ζώνη καλλιεργείται ως επί το πλείστον η ποικιλία της Κορωνέικης ελιάς. Πρόκειται για ποικιλία που έχει την τάση να αποδίδει εξαιρετικής ποιότητας ελαιόλαδο, με υψηλή οξειδωτική σταθερότητα, όπως προκύπτει από τις χαμηλές τιμές δεικτών οξείδωσης (συντελεστές απόσβεσης, αριθμός υπεροξειδίων).

Η επίδραση της ποικιλίας και των γεωγραφικών παραγόντων στην παραγωγή εξαιρετικών παρθένων ελαιολάδων στην Κρήτη υψηλής ποιότητας, τεκμηριώνεται και από έρευνες (Tripoli et al. 2009; Liouri et al. 2022). Επίσης, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε με δειγματοληψία ελαιοκάρπου, από περιοχές της Αιτωλοακαρνανίας, της Μεσσηνίας, της Λακωνίας και του Ηρακλείου, τα χαρακτηριστικά του εδάφους, οι επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες, οι τεχνικές συγκομιδής και οι καλλιεργητικές πρακτικές, δύναται να καθορίσουν τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του ελαιολάδου (Kosma et al. 2017).

Αναφορικά με την τεχνογνωσία των Κρητικών σχετικά με την παραγωγή του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» ξεκινάει ήδη από την μινωική εποχή και εξελίσσεται συν τω χρόνω. Από τότε έως και σχετικά πρόσφατα, η ελαιοσυλλογή γινόταν με ράβδισμα και μάζεμα από το έδαφος. Τα τελευταία χρόνια γίνεται και με μικρά ελαιοραβδιστικά και την χρήση διχτύων. Η καλλιέργεια της ελιάς στην Κρήτη, γίνεται κυρίως από μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, οι οποίες βιοπορίζονται από αυτήν. Επίσης, πολλοί ελαιώνες βρίσκονται σε ορεινές και δύσβατες περιοχές, με αποτέλεσμα πολλές εργασίες (π.χ. ελαιοσυγκομιδή, κλάδεμα) να γίνονται ως επί τω πλείστων χειρωνακτικά, ενώ ο τρόπος καλλιέργειας δεν έχει διαφοροποιηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια (περιορισμένες παρεμβάσεις φυτοπροστασίας, χρήση χωνεμένης κοπριάς για λίπανση, εδαφοκατεργασία με ενσωμάτωση κλαδιών και φύλλων, που εξασφαλίζει τη διατήρηση και αύξηση της οργανικής ουσίας του εδάφους και της γονιμότητάς του, με την άμεση και ορθή απόδοση θρεπτικών στοιχείων σε αυτό. Στην Κρήτη η συλλογή των καρπών γίνεται με το χέρι ή με τη χρήση πλαστικών κτενιών ή με χειροκίνητα ελαιοραβδιστικά μηχανήματα εξασφαλίζοντας έτσι την ανώτερη ποιότητα του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου «Κρήτη / Kriti» διότι με αυτόν τον τρόπο οι καρποί δεν τραυματίζονται και τα φύλλα, το χώμα και τα χόρτα απομακρύνονται. Δεν χρησιμοποιούνται οχήματα συγκομιδής με δόνηση, καθώς η Κορωνέικη παράγει μεγάλο αριθμό από μικρόκαρπες ελιές και αδυνατούν να συγκομιστούν με αυτόν τον τρόπο. Επιπλέον, παράγοντας αποφυγής χρήσης της συγκεκριμένης μεθόδου, αποτελεί το επικλινές έδαφος του νησιού, καθώς και το υψηλό κόστος του συγκεκριμένου εξοπλισμού (Karachalakis, 2010).

Η γνώση και η εμπειρία της ελαιοκαλλιέργειας στην Κρήτη μεταφέρεται από γενιά σε γενιά. Η τεχνογνωσία αυτή αφορά σε όλα τα στάδια, από την καλλιέργεια μέχρι την αποθήκευση του παραγόμενου προϊόντος και γίνεται πάντοτε με γνώμονα την αποφυγή της βιομηχανοποίησής του και την εξασφάλιση της ποιότητάς του. Οι μετασυλλεκτικές ενέργειες γίνονται εξασφαλίζοντας τις κατάλληλες συνθήκες αερισμού, συμπίεσης και θερμοκρασίας, ώστε να μην προκληθεί αλλοίωση στην ποιότητα του προϊόντος.

Η συνεχής προσπάθεια των παραγωγών για τη βελτίωση του προϊόντος αποδεικνύεται και από την ίδρυση της Γεωργικής Σχολής Μεσσαράς, ήδη από το 1920. Η συγκεκριμένη σχολή, μέσω γεωργικών φροντιστηρίων, καταρτίζει τους κρητικούς ελαιοκαλλιεργητές εδώ και δεκαετίες μέχρι και σήμερα.

Σε εθνικό επίπεδο, στην Κρήτη διεξάγεται ο καθιερωμένος ετήσιος Παγκρήτιος Διαγωνισμός Ελαιολάδου, ο οποίος αποτελεί θεσμό για την Κρήτη και πραγματοποιείται παρουσία όλων των φορέων του κλάδου εντός και εκτός νησιού, με την συμμετοχή πλειάδας παραγωγών και ελαιολάδων. Η κριτική επιτροπή του διαγωνισμού απαρτίζεται από διακεκριμένους γευσιγνώστες των τεσσάρων νομών της Κρήτης και του εξωτερικού. Στο πλαίσιο του, το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti», αποτελεί τον πρεσβευτή της ελαιοπαραγωγής και των εξαγωγών του νησιού.

Συνεχείς είναι οι προσπάθειες της Περιφέρειας Κρήτης για την εκπαίδευση και κατάρτιση των παραγωγών ελαιολάδου παρέχοντας ενημερωτικά έντυπα με τίτλο «Ο Δεκάλογος της Ποιότητας του Εξαιρετικού Παρθένου Ελαιολάδου «Κρήτη/ Kriti» και «Οδηγός για την παραγωγή εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη/Kriti». Επίσης, η διασφάλιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti» αποτελεί θέμα που έχει απασχολήσει την Περιφέρεια Κρήτης και λόγω των μεταβαλλόμενων καιρικών συνθηκών που προκαλεί η κλιματική αλλαγή. Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο των εορτασμών της Παγκόσμιας Ημέρας Ελιάς, διοργάνωσε Εσπερίδες σε Ηράκλειο και Χανιά, με θέμα τη σημασία της ποιότητας του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti», στην οποία ήταν ομιλητές, εκπρόσωποι του ακαδημαϊκού χώρου και της επιχειρηματικής κοινότητας, ενώ στο κλείσιμό της πραγματοποιήθηκε γευσιγνωσία.

Επιπλέον, υλοποιούνται σειρά εκπαιδευτικών δράσεων σε παραγωγούς, ελαιουργούς, τυποποιητές του ελαιολάδου, με σκοπό την εκπαίδευσή τους για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας του «Κρήτη/ Kriti». Συγκεκριμένα, υλοποιείται δράση της Περιφέρειας Κρήτης με το Τμήμα Γεωπονίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου και τον ΕΛΓΟ-Δήμητρα με τίτλο «Υλοποίηση εξειδικευμένων δράσεων για την προστασία, ανάδειξη & προώθηση του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη/Kriti». Επίσης, στο πλαίσιο της συνεχούς εκπαίδευσης των παραγωγών για τη βελτίωση της ποιότητας του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη/Kriti», πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτική ημερίδα, την οποία διοργάνωσε το Οργανοληπτικό Εργαστήριο Κρήτης ΑΣΠ σε συνεργασία με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Αγ. Βασιλείου, στο χωριό Μέλαμπες του νομού Ρεθύμνης. (Συνημμένο 10,12,14 &24)

6.2 Ιδιαιτερότητα του προϊόντος

Το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti» αποτελεί ένα από τα πιο φημισμένα προϊόντα του νησιού, εξαιτίας των ποιοτικών και οργανοληπτικών του χαρακτηριστικών, όπως είναι η χαμηλή οξύτητα, οι χαμηλοί συντελεστές αποσβέσεως, ο χαμηλός αριθμός υπεροξειδίων, το πλούσιο φρουτώδες άρωμα και γεύση, το καθαρό, φωτεινό πράσινο χρώμα (Συνημμένο 9).

Το ελαιόλαδο του νησιού είναι φημισμένο σε όλο τον κόσμο, έχοντας λάβει πολλά βραβεία τα τελευταία χρόνια σε εθνικούς και διεθνείς διαγωνισμούς. (Συνημμένο 11), εμφανίζεται σε επαγγελματικές δημοσιεύσεις, σε καταλόγους εστιατορίων καθώς και σε συνταγές ως βασικό συστατικό τους.

6.3 Αιτιώδης σχέση που συνδέει την γεωγραφική περιοχή με συγκεκριμένη ποιότητα, με τη φήμη ή άλλα χαρακτηριστικά του προϊόντος.

Ο δεσμός του «Κρήτη / Kriti» και του περιβάλλοντος βασίζεται σε γεωγραφικούς, εδαφοκλιματικούς και ιστορικοκοινωνικούς παράγοντες, που υφίστανται στην οριοθετημένη ζώνη και επηρεάζουν τα φυσικοχημικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti».

Κλιματολογικές συνθήκες, όπως αυτές της Κρήτης, όπου επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες και ηλιοφάνεια, συμβάλουν στην παρουσία αρωματικών συστατικών και στην παραγωγή εκλεκτής ποιότητας εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti». Συγκεκριμένα, η έντονη ηλιοφάνεια και τα ασβεστολιθικά εδάφη συντελούν στην παρουσία φρουτώδους στο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti».

Επιπλέον των χαρακτηριστικών που επικρατούν στην οριοθετημένη περιοχή, πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του προϊόντος παίζει και ο ανθρώπινος παράγοντας. Η τεχνογνωσία των παραγωγών στηρίζεται στον παραδοσιακό τρόπο καλλιέργειας και μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά. Επίσης, η ορθολογική καλλιεργητική τεχνική, η αποτελεσματική φυτοπροστασία με ήπιες μεθόδους και η ημι-χειρωνακτική συγκομιδή, οδηγεί στην παραγωγή υγιούς ελαιοκάρπου. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την έγκαιρη και ορθή μεταφορά του στο ελαιοτριβείο και την άμεση άλεσή του εντός 48 ωρών από τη συγκομιδή, συντελούν στην παραγωγή ενός ποιοτικού ελαιολάδου με χαμηλή οξύτητα και χαμηλές τιμές συντελεστών απόσβεσης και αριθμού υπεροξειδίων με μεγάλη περιεκτικότητα σε αρωματικά συστατικά που επηρεάζουν το φρουτώδες του. (Συνημμένο 8)

Το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο της Κρήτης έχει γίνει γνωστό και ιδιαιτέρως αγαπητό για την ποιότητα και τη γεύση του και εκτός ελληνικών συνόρων.

Το ελαιόλαδο της Κρήτης έγινε παγκοσμίως γνωστό με τη «Μελέτη των Επτά Χωρών», (Ancel Keys, Seven Countries, 1980), η οποία ανέδειξε τα ευεργετικά αποτελέσματα για τους κατοίκους του νησιού από τη διατροφή πλούσια σε ελαιόλαδο. Η μελέτη ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και έδειξε ότι ο πληθυσμός της Κρήτης είχε τη χαμηλότερη θνησιμότητα από στεφανιαία νόσο, γεγονός που αποδόθηκε, μεταξύ άλλων, στην συχνή και σε μεγάλες ποσότητες κατανάλωσή του. [Συνημμένο 15 & 16] Η Κρήτη επιλέχθηκε λόγω των πολύ χαμηλών ποσοστών θνησιμότητας από όλα τα αίτια που μελετήθηκαν. Με βάση την έρευνα του L.G. Allbaugh το 1953, η Κρήτη είχε τα χαμηλότερα ποσοστά θνησιμότητας από όλες τις περιοχές της Μεσογείου, τόσο πριν, όσο και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

<https://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.43.7.928-c>

Στη μελέτη συμμετείχαν 12.763 άνδρες από 16 περιοχές σε 7 χώρες. Η Κρήτη παρουσίασε τα μικρότερα ποσοστά θνησιμότητας από στεφανιαία νόσο και καρκίνο σε σχέση με όλους τους πληθυσμούς, ακόμη και με άλλους μεσογειακούς πληθυσμούς της Ιταλίας, της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Κέρκυρας (Menotti et al., 1999). Μάλιστα, η θνησιμότητα από στεφανιαία νόσο στην Κρήτη ήταν 10 φορές μικρότερη από αυτή της Φινλανδίας (Hatzis et al., 2015). Τα αποτελέσματα της μελέτης αποδόθηκαν στη διατροφή των κρητικών, η οποία περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, συχνή και σε μεγάλες ποσότητες κατανάλωση ελαιόλαδου. Στην ίδια διαπίστωση κατέληξε και η έρευνα «Lyon heart» του καθηγητή Serge Renault (1988), η οποία απέδιδε εξαιρετικά αποτελέσματα στο κρητικό διατροφικό πρότυπο.

Η συνεχής προσπάθεια των παραγωγών για την παραγωγή προϊόντος με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζουν το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti», έχει αναγνωριστεί από τα βραβεία που έχει αποσπάσει σε διεθνείς διαγωνισμούς. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Αργυρό & Χάλκινο Βραβείο (2017), στο διεθνή διαγωνισμό «London IOOC», στην κατηγορία του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου.
- Αργυρό Βραβείο (2019), στο διεθνή διαγωνισμό «EVO IOOC» στην κατηγορία του βιολογικού εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου.
- Χρυσό Βραβείο (2019), στο διεθνή διαγωνισμό «Terraolivo» στην κατηγορία του βιολογικού εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου.
- Χρυσό Βραβείο (2023), στο διεθνή διαγωνισμό «Berlin Global Olive Oil Awards» ως ένα από τα παγκοσμίως εκλεκτά ελαιόλαδα.
- Χρυσό Βραβείο (2023), στο διεθνή διαγωνισμό «USIOOC, Miami» στην κατηγορία του εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου.
- Χρυσό Βραβείο (2023), στο διεθνή διαγωνισμό «Anatolia IOOC» στην κατηγορία του

μονοποικιλιακού εξαιρετικού παρθένου ελαιόλαδου.

Σημειώνεται ότι η Κρήτη είναι η μοναδική περιφέρεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την οποία καθιερώθηκε ειδικό βραβείο «BEST OF CRETE» στον διαγωνισμό TerraOlivo που πραγματοποιείται στο Ισραήλ και είναι από τους μεγαλύτερους διαγωνισμούς ελαιολάδου παγκοσμίως [Συνημμένο 11 & 13].

Επιπροσθέτως, η σημαντική φήμη του ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti» προκύπτει και από πολλές επαγγελματικές δημοσιεύσεις. Συγκεκριμένα, το ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti» εμφανίζεται σε συνταγές, σε καταλόγους εστιατορίων και σε ιστοσελίδες ξενοδοχείων και εστιατορίων, όπου αναφέρεται το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti» ως βασικό συστατικό των συνταγών. Επίσης, σε ξενόγλωσση ιστοσελίδα προώθησης του ελληνικού ελαιολάδου (Greek Liquid Gold), η διαχειρίστριά του, προτρέπει τους τουρίστες να επισκεφτούν την Κρήτη και εκτός του καλοκαιριού, πηγαίνοντας σε ελαιοτριβεία και συμμετέχοντας σε γευσιγνωσίες, ενώ η ονομασία «Κρήτη / Kriti» εμφανίζεται και σε συσκευασίες ελαιολάδου.

Επιπλέον, το συγκεκριμένο προϊόν έχει χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς από γνωστούς σεφ και ζαχαροπλάστες, όπως ο πρόεδρος της Λέσχης Αρχιμαγείρων Κρήτης, κ. Αν. Παπαδάκης. Ακόμα, αξίζει να αναφερθεί ότι ο γνωστός κρητικός σεφ, Μανώλης Παπουτσάκης, στο πλαίσιο εσπερίδας με τίτλο «Εξαιρετικό Παρθένο Ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti» - Ο πράσινος χρυσός του νησιού μας!», μίλησε για την χρήση του στις επαγγελματικές κουζίνες.

Η φήμη αποτυπώνεται επίσης και σε δίγλωσσο έντυπο (ελληνικά & αγγλικά), με τίτλο «ΚΡΗΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ – Η κουζίνα της αυθεντικότητας και των αρωμάτων της φύσης, βασισμένη σε αγνά ντόπια υλικά και στο εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο «Κρήτη / Kriti»», που βρίσκεται σε όλους του τουριστικούς σταθμούς του νησιού και συσχετίζει την κρητική κουζίνα με την χρήση του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti», παρέχοντας, μεταξύ άλλων, πληροφορίες για την καλλιέργεια της ελιάς και συνταγές κρητικών εδεσμάτων. (Συνημμένο 19,20,21 & 23)

Επιπλέον στοιχείο που καταδεικνύει τη σημασία του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου «Κρήτη / Kriti», είναι η θέσπιση του σήματος "Κρητική Κουζίνα" από την Αγροδιατροφική Σύμπραξη της Περιφέρειας Κρήτης (αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, με σκοπό την προβολή & προώθηση των κρητικών προϊόντων, καθώς και την ανάδειξη της Κρητικής Διατροφής και των ωφελειών της), διάδοχη κατάσταση του «Σήματος Κρητικής Κουζίνας» εκ μέρους της διανομαρχιακής αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας « Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας». Το σήμα αυτό απονέμεται σε εστιατόρια και ταβέρνες του νησιού, που προσφέρουν Κρητική κουζίνα και χρησιμοποιούν αποκλειστικά κρητικά προϊόντα στις παρασκευές του [Συνημμένο

22].

Η σύνδεση του προϊόντος με το νησί της Κρήτης έχει μακραίωνη ιστορία, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ζωή και την παράδοση των Κρητικών και κατέχει ιδιαίτερη θέση στα ήθη και έθιμα του νησιού. Αναφορά σε αυτό γίνεται σε τοπικά γνωμικά, στη θρησκευτική παράδοση του νησιού, σε παροιμίες, σε τοπικά παραδοσιακά τραγούδια, τις γνωστές κρητικές μαντινάδες.

Το ελαιόλαδο έχει επίσης ιδιαίτερη θέση στη λαογραφία και τα ήθη και έθιμα του νησιού. Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εξής γνωμικό «... Ο αγρότης δεν σπαταλά ποτέ το ελαιόλαδο· το κρασί μπορεί να χυθεί στη γη, το λάδι ποτέ!». Η φράση αυτή συνοψίζει την πεποίθηση που επικρατεί στην Κρήτη, ότι αν χυθεί κρασί θεωρείται γούρι, ενώ να χυθεί το λάδι θεωρείται γρουσουζιά. Επίσης στην Κρήτη, όπως και σε άλλες νησιωτικές περιοχές, οι ελαιοκαλλιεργητές πήγαιναν στα δέντρα τους μετά την Ανάσταση, λέγοντάς τους «Χριστός Ανέστη», προκειμένου να κρατήσουν τον καρπό την ερχόμενη χρονιά. [Συνημμένο 17α]

Η λαϊκή κρητική παράδοση συνδέει το τον καρπό της ελιάς με τον Χριστό και τη θρησκεία μας, λέγοντας ότι τα δάκρυα του Χριστού πότισαν το ευλογημένο δέντρο της ελιάς και αυτός είναι ο λόγος που βγάζει το πιο νόστιμο άρτυμα των φαγητών μας που δίνει και φως στα καντήλια τα κρεμασμένα σε εκκλησίες και μοναστήρια. [Συνημμένο 17β]

Επιπροσθέτως, ο όρος λάδι και ελαιόλαδο, εμφανίζεται συχνά σε παροιμίες, αλλά και τις φημισμένες κρητικές μαντινάδες. Κάποιες από τις πιο χαρακτηριστικές θεματικές κρητικές παροιμίες είναι: « Απού χει γιο έχει κρασί κι απού χει κόρη λάδι», « Απού χει στάρι και κρασί και λάδι στο πιθάρι έχει του κόσμου τα καλά και του θεού τη χάρη», «Δευτερογούλη τ' Άϊ Λια μπαίνει το λάδι στην ελιά», «Λαδερές κουβέντες θέλω» και « Ξεφόρτωσέ τη την ελιά να σε φορτώσει λάδι».

Ιδιαίτερως εντυπωσιακές είναι ακόμα και οι σχετικές κρητικές μαντινάδες, ορισμένες από τις οποίες είναι : « Σαν έχω λάδι και κρασί και κριθνικουλούρα γλεντώ σα να 'μαι βασιλιάς με την ασκομαντούρα» , « Άμά'χω 'γω στο σπίτι μου κρασί, ψωμί και λάδι Ρήγας με τη γυναίκα μου κοιμούμαι κάθε βράδυ» και η χαρακτηριστικότερη όλων « Και σ' άλλους τόπους βγαίνουνσι λάδι, κι εγώ θωρώ το μα όχι σαν το κρητικό που 'ναι στον κόσμο πρώτο» [Συνημμένο 17γ]

Επίσης, η ελιά και η διαδικασία της ελαιοσυλλογής έχει τραγουδηθεί από παραδοσιακούς λυράρηδες της Κρήτης, όπως ο Κωστής Μουντάκης, ως γεγονός σημαντικό για την κοινωνική ζωή του τόπου.

https://www.youtube.com/watch?v=ubnBHR2osDA&ab_channel=%CE%A7%CE%A1%CE%97

Παράλληλα, αναφορές συναντώνται και στη λογοτεχνία και συγκεκριμένα σε έργα του Καζαντζάκη, όπως «Ο Καπετάν Μιχάλης, 1953» και «Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται, 1954», “..... Θηλυκοχρονιά είναι η εφετινή, έριξε νερό μπόλικο ο Μάρτης, θράσεψαν τα σπαρμένα, έδεσαν κι οι ελιές, θα `χουμε καλή σοδιά και καλή λαδιά εφέτο, δόξα να `χει ο Θεός. “.

“ .... Εμένα η μάνα μου πέθανε της πείνας, την εποχή που το χωριό κολυμπούσε στο λάδι και στο κρασί κι όλοι οι φούρνοι της γειτονιάς ξεφούρνιζαν ψωμί κι η μάνα μου λιγοθυμούσε από τη μυρουδιά...” [Συνημμένο 18]

Η καλλιέργεια της ελιάς αποτελεί τρόπο ζωής των κατοίκων του νησιού εδώ και αιώνες, συνεχίζοντας μια παράδοση που ξεκινά χιλιετίες πριν. Αν και η καταγωγή της ελιάς δεν έχει ακόμα προσδιοριστεί επακριβώς, υπάρχουν αναφορές που λένε ότι η προέλευση και συστηματική καλλιέργεια της ελιάς ίσως ξεκίνησε στην Κρήτη [Συνημμένο 25]. Μεγάλος αριθμός αρχαιολογικών ευρημάτων αποδεικνύει ότι το ελαιόλαδο χρησιμοποιούταν από την Προϊστορική εποχή σαν μέσο φωτισμού, καλλωπισμού, λατρείας, αργότερα δε και διατροφής (Εικόνα 2). Οι ανασκαφές στην Ιεράπετρα και τη Ζάκρο αποκάλυψαν ότι η ελιά καλλιεργούνταν εντατικά την εποχή εκείνη. Μάλιστα, βρέθηκε κύπελλο με ελιές που διατηρούσαν τη σάρκα τους, ηλικίας 3.500 ετών (Εικόνα 3) (Δημητρίου, 2007).

Εικόνα 2. Πιθάρια αποθήκευσης ελαιόλαδου στην Κνωσό (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Pithoi_in_Knossos.jpg).

Εικόνα 3. Ελιές ηλικίας 3500 ετών που βρέθηκαν στη Ζάκρο (<http://www.psarakisoliveoil-wine.gr/images/arkaiologiki-anaskafi-zakrou.jpg>).

Κατά τους νεολιθικούς και πρωτομινωικούς (2800 - 2300 π.Χ.) χρόνους φύονταν ολόκληρα δάση με ελιές και αγριελιές σε όλη την Κρήτη (Εικόνα 4).

Ευρήματα της μινωικής εποχής που σώζονται μέχρι σήμερα και μαρτυρούν την ύπαρξη του καρπού της ελιάς από τότε είναι αυτούσια κομμάτια και προϊόντα ελιάς, όπως καρποί, κουκούτσια κ.λ.π., έργα ζωγραφικής με θέμα την ελιά και το ελαιόδεντρο και αντικείμενα τέχνης, κοσμήματα, σκεύη και εργαλεία επεξεργασίας της ελιάς. Η μινωική Κρήτη οφείλει εν μέρει την ανάπτυξή της στη υψηλή ελαιοπαραγωγή. (Συνημμένο 26α)

Ο δεσμός των κρητικών με την καλλιέργεια της ελιάς καταδεικνύεται από την αναφορά του Γάλλου ερευνητή Paul Faure στους κατοίκους της νεολιθικής Κρήτης, ως καλλιεργητών της ήμερης ποικιλίας ελιάς, «Στους χωρικούς της Μεγαλονήσου ανήκει η τιμή ότι μεταμόρφωσαν τις αγριελιές σε καλλιεργημένα δέντρα.» (Ο πολιτισμός της ελιάς, Το Ελαιόλαδο, Ν. & Α. Ψυλλάκη / Η. Καστανά 2003)

Επίσης, σε ανασκαφή που έγινε από τους Γ. και Ε. Σακελλαράκη στην περιοχή Φουρνί Αρχανών στην Κρήτη βρέθηκαν απανθρακωμένα κουκούτσια ελιάς. (Ο πολιτισμός της ελιάς, Το Ελαιόλαδο, Ν. & Α. Ψυλλάκη / Η. Καστανά 2003)

Σύμφωνα με τον Γάλλο μελετητή Πωλ Φωρ «...η ελιά εξασφάλιζε την οικονομική κυριαρχία της Κρήτης στον αιγαιοπελαγίτικο κόσμο», γεγονός που τονίζει την οικονομική σημασία της ελιάς και του ελαιολάδου στον μινωικό κόσμο. (Συνημμένο 26α) (Ο πολιτισμός της ελιάς, Το Ελαιόλαδο, Ν. & Α. Ψυλλάκη / Η. Καστανά 2003),

Στην Κρήτη βρίσκονται τα αρχαιότερα ελαιόδεντρα στον κόσμο

(<http://www.skai.gr/news/greece/article/288847/stin-kriti-ta-arhaiotera-dendra-ston-kosmo-elies-ilikias-hiliadon-eton-foto-/>)

Η πιο ξεχωριστή από όλες είναι η λεγόμενη Μνημειακή Ελιά της Γόρτυνας που έχει ηλικία 16 αιώνων. Το σημαντικό γεγονός που κάνει την Ελιά της Γόρτυνας τόσο ξεχωριστή, σε σχέση με τις άλλες ελιές της Κρήτης που έχουν χαρακτηριστεί μνημειακές, είναι το γεγονός ότι μέσα στον κορμό της έχει ενσωματωθεί ένας ρωμαϊκός κίονας. Το φαινόμενο αυτό θεωρείται μοναδικό και η εξήγηση που δίνεται είναι ότι ο κίονας τοποθετήθηκε εκεί αιώνες πριν, όταν το δέντρο ήταν πολύ νεότερο και μικρότερο. Μεγαλώνοντας ο κορμός του δέντρου αγκάλιασε και εγκλώβισε μέσα του τον κίονα, ο οποίος έκτοτε αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του. Γύρω από το μνημειακό ελαιόδεντρο έχει καθαριστεί και καλλωπιστεί ο χώρος και υπάρχει ενημερωτική πινακίδα με την ιστορία του. Η ελιά αυτή έχει ανακηρυχθεί από τον Σύνδεσμο Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης και είναι χοντρολιά εμβολιασμένη σε αγριελιά.

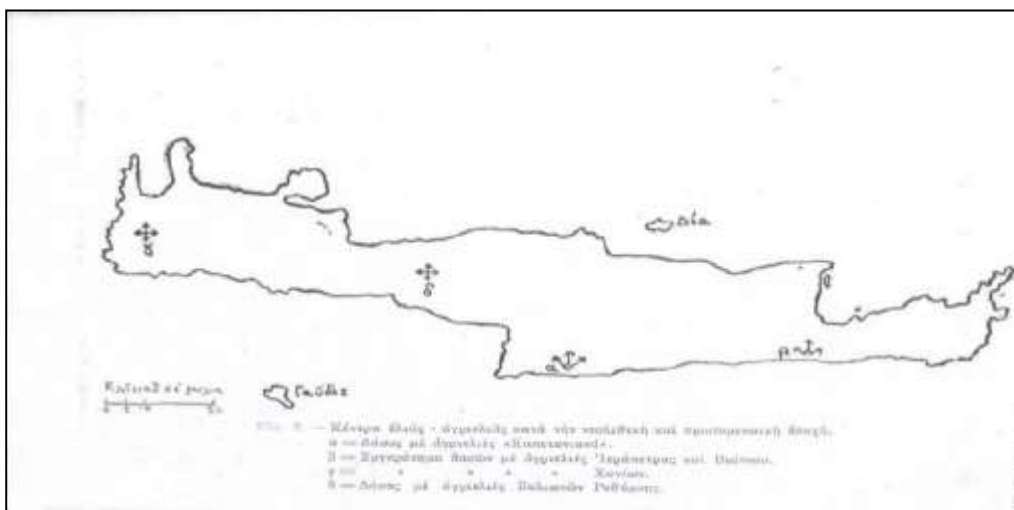
Το μεγαλύτερο σε διάμετρο από αυτά είναι η ελιά του Καβουσίου, η οποία βρίσκεται στον αρχαίο οικισμό του Αζοριά, κοντά στη σημερινή Ιεράπετρα. Η περίμετρος του δέντρου είναι 14,2 μέτρα και η ηλικία του εκτιμάται σε περισσότερο από 3.000 χρόνια, καθώς τοποθετείται στην Μετανακτορική εποχή της Μινωικής περιόδου (1350-1100 π.Χ.)

(<http://www.mochlos.eu/index.php?action=page.26&stuffID=174&lang=gr>).

Εντυπωσιακό σύγχρονο εύρημα στη γύρω περιοχή είναι η ανακάλυψη 4 ελαιουργείων, το παλαιότερο των οποίων εκτιμάται ότι χτίστηκε το 600-500π.Χ. <http://azoria.unc.edu/>

Εικόνα 4. Δάση αγριελιών στην Μινωική και Προμινωική Κρήτη.

Το ιδεόγραμμα του ελαιόδεντρου συναντάται στις πινακίδες της Γραμμικής Α Γραφής (Εικόνα 5). Το ίδιο ιδεόγραμμα επιβιώνει και μετά την καταστροφή του μινωικού πολιτισμού και το συναντάμε στις μυκηναϊκές πινακίδες της Γραμμικής Β. Στις πινακίδες της Γραμμικής Β για πρώτη φορά γίνεται σαφής διαχωρισμός μεταξύ του δέντρου της ελιάς, του ελαιόλαδου και του καρπού (Εικόνα 6).

Εικόνα 5. Ιδεόγραμμα της ελιάς στη γραμμική Α ,Φαιστός.

Η καλλιέργεια της ελιάς και τα προϊόντα της, υπήρξαν στενά συνδεδεμένα με την καθημερινότητα των ανθρώπων κατά την αρχαιότητα, παίζοντας σημαντικό ρόλο στη διατροφή, την οικονομία, τη λατρεία, τον πολιτισμό, ενώ αξιοσημείωτη είναι η σύνδεση της ελιάς και των προϊόντων της με τις

θρησκευτικές τελετές . Επίσης , πολλοί αρχαιολόγοι κάνουν λόγο για την σύνδεση του πλούτου του Μινωικού πολιτισμού με το εμπόριο του ελαιολάδου [Συνημμένο 27]

Εκτός από την κρητική διατροφή και καθημερινότητα, το ελαιόλαδο είχε εξέχουσα θέση ως θεραπευτικό μέσο σε παρασκευές ειδικών αλοιφών και ιαμάτων. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από επιγραφές που βρέθηκαν στη Λεβήνα της νότιας Κρήτης, στο φημισμένο ιερό του Ασκληπιού. [Συνημμένο 26β]

Στην Κρήτη της κλασικής εποχής, της ελληνιστικής και των ρωμαϊκών χρόνων αυξάνεται η ελαιοπαραγωγή, ενώ παράλληλα η χρήση του ελαιόλαδου εξαπλώνεται σε ευρύτερες περιοχές [Συνημμένο 28].

Εικόνα6.Ιδεογράμματα της Γραμμικής Β, ελαιόδεντρο, καρπός ελιάς και λάδι (από αριστερά προς δεξιά).

Στην εποχή της Ενετοκρατίας επίσης παρατηρείται άνθηση της ελαιοκαλλιέργειας και συστηματικό εμπόριο ελαιόλαδου, το οποίο προορίζεται όχι μόνο για βρώση αλλά και για χρήση στην σαπωνοποιία. Κατά τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας παρατηρείται μια ύφεση στην παραγωγή ελαιόλαδου, όμως ακολουθεί γρήγορη ανάκαμψη τα επόμενα χρόνια. [Συνημμένο 29].

Ιστορικές αναφορές θέλουν το ελαιόλαδο του νησιού να αποτελεί βασικό συστατικό της μασσαλιώτικης σαπωνοποιίας για μεγάλο χρονικό διάστημα στα τέλη του 17^{ου} αιώνα, λόγω καταστροφών της γαλλικής ελαιοπαραγωγής. [Συνημμένο 30].

7. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ

- ΕΛ.Γ.Ο ΔΗΜΗΤΡΑ (πρώην ΟΠΕΓΕΠ– AGROCERT)

Διεύθυνση: Κουρτίδου 56-58 και Νιρβάνα, Τ.Κ. 11145,

Αθήνα Τηλ.: 210-8392000 Φαξ: 210-8231438

E-mail: agrocet@otenet.gr, info@elgo.gr

Website: www.elgo.gr

- Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου

Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής

Δ/νση : Άγιος Νικόλαος, Ταχ. Κωδ.: 72100 Τηλ.: 2841340505 Φαξ: 2841026542

- Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου

Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής

Δ/νση : Πλαστήρα 100 Ταχ. Κωδ.: 71201

Τηλ.: 2810309310 Φαξ: 280287423

- Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου

Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής

Δημητρακάκη 17, Ταχ.Κωδ.: 74132

Τηλ.: 2831343814 Φαξ: 2831052440

- Περιφερειακή Ενότητα Χανίων

Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής

Δ/νση : Αγυιά Ταχ. Κωδ.: 73103

Τηλ.: 2821346315 Φαξ: 2821346505

8. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ

Εφαρμόζεται η ισχύουσα εθνική και ενωσιακή νομοθεσία.

9. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ Ή ΕΘΝΙΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Ισχύουν οι προβλεπόμενες από τις Εθνικές και Ευρωπαϊκές διατάξεις.